

APOSTOLI SLAVENSKIH NARODA I TISUĆITA OBLJETNICA POKRŠTENJA KIJEVSKJE RUS'

Uvod

Ruska pravoslavna Crkva proslavila je u lipnju 1988. god. veliki jubilej – 1000-tu godišnjicu pokrštenja i prihvaćanja kršćanstva. Svečanostima u Moskvi i Zagorsku pridružila se i sestrinska Rimokatolička Crkva koja je poslala brojnu delegaciju kardinala, na čelu s Agostinijem Casarolijem.

Ali, važniji od svih delegacija i uzajamnih čestitki bio je potez samoga svetog Oca. Za tu prigodu napisao je i posebno okružno pismo „*Euntes in mundum*”, koje je objavljeno, tj. najavljeno 25. siječnja – na dan spomena obraćenja sv. Pavla, i kada završava molitvena osmina za jedinstvo kršćana. Apostolsko pismo Ivana Pavla II. objavljeno je 23. III. 1988. godine. /Nešto kasnije (20. IV. 1988.) posalo je Papa i poruku katolicima Ukrajine prigodom proslave Milenija pokrštenja!./ Sama činjenica da Sveti otac upravlja posebno apostolsko pismo i da ono bude objavljeno 25. siječnja zadobiva posebno značenje i težinu i želi pokazati stanje i težnje koje su prisutne danas u kršćanskim Crkvama, a posebno u krilu Katoličke crkve. Ono pokazuje i posebnu brigu rimskih prvosvećenika i posebnu svijest i odgovornost za širenje Radosne vijesti po cijelom svijetu, te brigu i nastojanje da se ekumenska gibanja i pokret sve više proširi i zadobije čvršće i sigurnije temelje.

To je već naglasio, krajem prošlog stoljeća, sam papa Leon XIII., kada u okružnici „*Grande munus*” ističe: „Uzvišena zadaća širenja kršćanstva, povjerena na poseban način apostolskom prvaku sv. Petru i njegovim nasljednicima, potiče rimske prvosvećenike da šalju glasnike svetog evanđelja među razne narode i u razna vremena, kako to traže svjetske okolnosti i nakane milosrdnoga Boga. . .”¹

Ta posebna briga očitovala se i potvrdila još jednom – krajem 9. st., kada su priznali i odobrili, te obilato pomagali djelovanje svete Braće, Ćirila i Metoda. Sveta solunska Braća su indirektno potpomogla i ubrzala proces kristijanizacije i onih slavenskih naroda, koji dotada nisu primili kršćanstvo. Stoga je korisno i vrijedno pažnje povezati djelovanje i misao slavenskih apostola Ćirila i Metoda i samo pokrštenje Kijevske Rus', jer su obje Crkve na taj način „ujedinjene u sakramentalnoj milosti” – milosti krštenja koje je izvor i počelo života i po kojem su „oni narodi i njihovi pojedini članovi ušli u krug velike obitelji Crkve, i u kojoj

1. LEON XIII, *Grande munus*, Acta II (1880.), 125-137; vidi Dokumenti o sv. Ćirilu i Metodu, KS, Zagreb 1985, 13.

mogu sudjelovati u svetoj Euharistiji, slušati Riječ Božju i svjedočiti za nju: živjeti u bratskoj ljubavi i uzajamno izmjenjivati duhovna dobra".²

Pritom posebnu pažnju i naglasak treba staviti na djelovanje i brigu rimskih papa, koji su, osobito krajem prošlog i u ovom stoljeću, posvetili veliku brigu slavenskim narodima, jer su oni, baš u ovo vrijeme svjetske povijesti i razvoja, najpogodnije tlo i činilac povezivanja različitih kršćanskih naroda. Oni su mjesto i prostor gdje se najočitije može ostvariti „ideal kršćanskog jedinstva, koje je kvasac jedinstva čitavoga ljudskoga roda”.³

Osobitu pažnju i interes posvećuje i pontifikat prvoga slavenskog pape Ivana Pavla II., koji neumorno i u više navrata naglašava da su korijeni europskih naroda duboko kršćanski i da dvije tradicije crkvene, zapadna i istočna, predstavljaju dva plućna krila, maramice, jednog te istog organizma i da je vrijeme, da cijela Europa započne disati i udisati zrak jednim zahvatom i tako ostvarivati skladno upotpunjavanje dviju predaja i dva načina življenja kršćanstva.

Zbog toga je Papa apostolskim pismom „*Egregiae virtutis*” (31. XII. 1980.) proglasio svetu braću Ćirila i Metoda *suzastitnicima* Europe i to obrazložio činjenicom da „sveta solunska Braća predstavljaju najprije drevnu grčku kulturu, te susljedno značenje Carigradske crkve i istočne predaje, što je sve tako duboko opećatilo duhovnost i kulturu tolikih naroda i zemalja istočne Europe”.⁴

Odlučujući poticaj i usmjerenje dao je Ivan Pavao II. godinu dana prije tog dokumenta, na svetkovinu Duhova (3. VI. 1979.) u homiliji u Gnieznu, u Poljskoj (prigodom završetka proslava 1000-te godišnjice pokrštenja Poljaka — 966.-1966.-1979.) kada je podsjetio svjetsku javnost na činjenicu pokrštenja slavenskih naroda i njihovih veza sa Svetom Stolicom, te zasluge bizantskih misionara i doprinos Carigradske crkve i njezine predaje i duhovnosti u kulturnom uzdizanju tih naroda. Usporedio je djelovanje misionara s događajem *Duhova* u Jeruzalemu i glasno se zapitao: „Nije li Kristova želja da Duh Sveti učini da se Majka Crkva povrati, na koncu drugog tisućljeća kršćanstva, s ljubaznim razumijevanjem i s posebnom osjetljivošću, onim oblicima ljudskog govora, koji, povezani zajedno sa svojim zajedničkim izvorom, svojom zajedničkom etimologijom, i koji, usprkos dobro poznatim razlikama, čak i u oblicima pisanja, ipak svuče srodno i gotovo obiteljski jedan prema drugome?”⁵

Ali, kršćanstvo se pokazuje i živi danas *odvojeno*, razdijeljeno i podjela se posebno očituje među slavenskim narodima. Jedni su pripadnici Katoličke, Zapadne crkve, dok je velika većina sljedbenika Istočne, pravoslavne Crkve. I to je

2. IVAN PAVAO II, *Euntes in mundum*, I, 1: *L'Osservatore Romano* (25. I. 1988.), Supplemento A.
3. SVETI METOD APOSTOL I UČITELJ SLAVENA, poslanica biskupa YU prigodom 1100. obljetnice njegove smrti (885.-1985.); *Dokumenti*, 241.
4. IVAN PAVAO II, *Egregiae virtutis*, III; *Dokumenti*, 54.
5. IVAN PAVAO II, *Homilija u Gnieznu*; vidi AA. VV. *The Common Christians roots of the European Nations*, I-II, Firenze 1982 (I, 3-7/4/).

u suprotnosti s onim što je Apostol naroda, Pavao poručio Efežanima: „Jedno tijelo i jedan Duh, kao što ste svojim pozivom pozvani samo k jednoj nadi; jedan Gospodin, jedna vjera i jedno krštenje; jedan Bog i Otac sviju, koji je nad svima, koji djeluje po svima i u svima stanuje” (4,4-6).

Zato je potrebno i providonosno značajno da se naglasi važnost i utjecaj rada i djelovanja svete solunske Braće uopće za slavenske Narode, koji su po njima i preko njihovih učenika, čuli, primili i prosljedili Radosnu vijest. Preko njihovog prosvjetiteljskog djelovanja oni su ušli u krug kulturnih naroda i od tada doprinose razvoju Europe u svim vidovima.

Potrebno je vidjeti i vrednovati zasluge i poticaje Svete Stolice koja je na vrijeme shvatila, potvrdila i obilno pomagala u nastojanjima da Kristova poruka spasenja dopre do svih naroda i da se Crkve, jednom razdijeljene, ipak okrenu prema budućnosti i postave si cilj – jedinstvo dviju tradicija u jedinstvenoj, velikoj Predaji – Predaji kršćanstva. I na koncu, potrebno je vidjeti i analizirati posljednje apostolsko pismo Ivana Pavla II. „Euntes in mundum” (25. I. 1988.) kojim zahvaljuje Bogu Svemogućem za divni dar vjere i pokrštenja Kijevske Rus’ i po kojem su narodi istočne Europe, Ukrajinci, Rusi i Bjelorusi ušli u Božji plan spasenja.

Značenje svete Braće za slavenske narode i Crkvu

Govoreći o djelovanju i zaslugama svete Braće, naši biskupi, u pastirskom pismu 1963. god. naglašavaju *opći* i općeniti karakter *crkvenog* jedinstva. Oni pišu: „Slavensko bogoslužje u srcima i ustima sv. Ćirila i Metoda nije toliko izraz njihove narodne ili rodoobljubne svijesti; nego je u prvom redu izraz nadnaravne kršćanske općenitosti; izljev svetačke ljubavi prema Bogu, našem zajedničkom Ocu; to je odraz svijesti, da su Adamovi potomci po svetom krštenju, jedno u Kristu i braća među sobom.”⁶ Taj opći i općeniti karakter jedinstva zadobiva svoje ostvarenje odmah na početku misije svete Braće među Ćesima i Moravljanima.

Vođeni apostolskim žarom i dolazeći iz sredine bizantinske Crkve, Braća su djelovala na području koje jurisdikcijski pripada Zapadnoj, Rimskoj crkvi. Sa sobom su donijela i ustalila praksu Istočne crkve – liturgiju na *narodnom jeziku*. Papa Ivan VIII., u pismu moravskom knezu Svatopluku, u lipnju 880. god. odobrava i daje punu ovlast takvom načinu i podjeljuje privilegij, koji je jedinstven u dotadašnjoj povijesti i praksi Zapadne crkve. Papa izričito napominje: „Zatim s pravom odobravamo slavensko pismo, koje je pronašao neki filozof Konstantin, a kojim se dostojno slavi Bog, te naređujemo da se istim jezikom propovijedaju i razglasuju djela Krista našega Gospodina. Sveta naš vlast opominje da Gospodina ne slavimo samo na trima jezicima, već na svima, jer naređuje: ‘Hvalite Gos-

6. O SVETOJ BRAĆI ĆIRILU I METODU, pastirsko pismo kat. biskupa Jug. za godinu 1963; Dokumenti, 231.

podina svi puci, slavite ga svi narodi', a apostoli ispunjeni Duhom Svetim propovijedali su svim jezicima veličanstvena djela Božja. Zacijelo nije protivno zdravoj vjeri i nauku ako se pjevaju mise ili čita sveto evanđelje ili božanska čitanja Novoga i Staroga zavjeta, . . . ili ako se pjeva čitava služba časova na tom istom *slavenskom jeziku*"⁷

Značenje i djelotvornost takve prakse jest doista velika. Time su razni narodi velikoga slavenskog stabla ucijepljeni u krug kulturnih, kršćanskih naroda i gotovo kod svih, počeci pismenosti, književnosti i kulturnog razvoja i identiteta najuže su povezani s propovijedanjem, širenjem, zapisivanjem i prepisivanjem Vesele vijesti i života apostola Ćirila i Metoda i njihovih učenika i nasljednika. Slaveni i slavenski narodi su tako postali „jednakopravna narodna zajednica učlanjena u međunarodnu kršćansku obitelj”.⁸

Osobito je značajno, u crkvenom vidu, da su solunska Braća, u nacrtu Božje providnosti, poslužila i bila *most* koji je spajao i onemogućio da se potpuno odvoje dva svijeta koji su stoljećima živjeli i išli svaki svojim putem i prijetila je opasnost da teološke razlike i predrasude te međusobno nepoznavanje dovede do potpunog kidanja crkvenog jedinstva. Oni su tako, *preteče*, čak *pioniri* ekumenskog pokreta i zalaganja i putokaz kojim bi trebale ići kršćanske Crkve.

Oni su bili rodom „s kršćanskog Istoka, a djelovali su kod onih Slavena koji su pripadali upravnom području Zapada. U tom apostolskom djelovanju spretno su spajali istočne i zapadne kršćanske elemente kojima su htjeli obogatiti staru slavensku kulturu preko djelomično samostalne Crkve kod Slavena, a povezane s Rimom i Bizantom, željeli su ostvariti most koji bi spajao Istok i Zapad, narode tadanje Europe kao ravnopravne sudionike pri ostvarivanju Božjeg kraljevstva kod ljudi. Svojim uvjerenjem o jedinstvu kršćanskoga svijeta u širokoj raznolikosti i jedinstvu, koje priznaje drugima pravo na drukčiji način postojanja, oni su učitelji i našem vremenu”⁹

Upravo tu dimenziju *jedinstva Kristove Crkve* snažno naglašava i đakovački biskup J.J. Strossmayer u svojoj okružnici od 4. II. 1881. Prema njemu, „sveti naši apostoli Ćiril i Metod, cijelim svojim apostolskim djelovanjem među Slavenima poglavito su za tim išli, da se jedinstvo u Crkvi Božjoj ukorijeni i sačuva. Velim: *jedinstvo* koje je najbitniji i najsajjniji značaj Crkve Isusove na zemlji, jer ne može biti dvojbe, da je vječito slovo Božje, Isus spas poglavito za to čovjekom postao, da cijelo pokoljenje ljudsko u jednu svetu obitelj, u jedno otajstveno tijelo pretvori, komu on na uvijek glavom, svećenikom i spasiteljem ostaje”.¹⁰

7. IVAN VIII, *Industriae tuae* /PG 126, 904-906; Dokumenti, 11.

8. O svetom Ćirilu i Metodu; Dokumenti 231; vidi još: IVAN PAVAO II, Homilija u Gnieznu; *The Common*, I, 3-7; Papa navodi i ističe proces kristijanizacije slavenskih naroda, koji je započeo već oko 650. god. kod Slovenaca i Hrvata.

9. Sveti Metod apostol i učitelj Slavena. . . ; DOKUMENTI, 241.

10. Ima svetkovina; u DOKUMENTI, 79. Osim te okružnice, J. J. Strossmayer je napisao i druge tri okružnice: 9. V. 1863, u kojoj naređuje da se 5. VII. svečanije slavi po župama,

Poruka i aktualnost djelovanja svete Braće nastavlja se i u naše vrijeme. Čovjek bi rekao, da ta poruka i suvremenost slavenskih apostola postaje svakim danom veća i postaje „znakom” našeg vremena! Tu poruku koristi i sam papa Pavao VI., kada doslovno preuzima posljednje Ćirilove riječi; njegovu molitvu na smrtnoj postelji: „Gospodine, Bože moj. . . , čuj moju molitvu: čuvaj vjernim svoje stado. . . daj da raste tvoja Crkva novim mnoštvom, okupi sve u jedinstvu, učini od njih izabrani narod, sjedinjen u pravoj vjeri i u pravoj religiji i udahni u njihovo srce riječi svoje nauke, jer to je dar što ga primismo od tebe, što nam je dato da propovijedamo evanđelje Kristovo, iako toga ne bijasmo dostojni”.¹¹

Dakle, vjernost stada – slavenskog stada, kojem su oni bili pastiri; rast i proširivanje Vesele vijesti na ostale ogranke i dijelove slavenskih naroda, da tako proklija i uzraste tijelo Crkve i da se svi okupe u *jedinstvu* – jedinstvu prave vjere i djelotvorne ljubavi – jest *poruka* koja ostaje završna i koja se u potpunosti slaže s Kristovom molitvom u predvečerje njegove muke: „Da svi budu jedno” (Iv 14,21).

Tako će ono naravno jedinstvo, zasnovano na istoj krvi i pripadnosti slavenskim granama biti uzdignuto u *nadnaravnu* sferu: bit će oplemenjeno i produhovljeno djelovanjem Božje milosti i svijesti o pripadnosti *jednoj i jedinoj Crkvi*, koja 'je stup i tvrđa istine' (1 Tim 3,15), i koja će doprinijeti da se stoljetne razmirice, predrasude i strahovanja, bilo u nacionalnom, bilo u vjerskom pogledu, ublaže i nestanu, i da konačno dođe do kršćanskog pomirenja i uzajamnog života u ljubavi i pravednosti.

Stoga se s pravom može reći i zaključiti riječima koje je napisao J. J. Strossmayer, krajem prošlog stoljeća: „. . . ukupni narod slovenski štuje i zaziva sv. Ćirila i Metoda, o kojima se s punim pravom reći može da su slavenskomu narodu to isto, što su cijelom kršćanstvu sv. apostoli Petar i Pavao”.¹²

Pokušaji rimskih papa u revalorizaciji svete Braće

Svima je poznato nastojanje i djelotvorna pomoć, te odobrenje koje je Rim-ska Stolica udijelila sv. Ćirilu i Metodu, po rukama papa Hadrijana II. i Ivana VIII. u 9. stoljeću.

Izgledalo je da će ta uspomena i snažna potpora ostati skrivena u arhivima i pokrivena dubokim slojem srednjovjekovne prašine. Ali, kako se sve više približavala 1000-ta godišnjica dolaska, djelovanja i smrti svete Braće u slavenskim zem-

---

a u prigodi 1000-te godišnjice dolaska sv. Braće među Slavene; zatim 5. VI. 1863. u kojoj donosi prijevod reskripta pape Pija IX. „Pluribus magnique” i pismo pape Pija IX. „Post medium saeculum”; te, na kraju, 4. II. 1885. u korizmenoj poslanici „Kada se biskup”, gdje govori o djelovanju sv. Braće. Vidi DOKUMENTI, 59-68; 74-174.

11. PAVAO VI, *Antiquae nobilitatis decora* (2. II. 1969.); DOKUMENTI, 44.

12. Ima svetkovina (2. II. 1881.); DOKUMENTI, 75.

ljama, tako je raslo i zanimanje i interes, te potreba da se proširi *štovanje* slavni apostola među svim Slavenima, i uopće, u čitavom kršćanskom svijetu.

Tako je već papa Pio IX. god. 1863. dozvolio Česima, Moravljanima i Hrvatima da ubuduće slave blagdan solunske Braće dana 5. srpnja i da božanski časoslov mole i obavljaju na spomen Ćirila i Metoda.¹³ Za vrijeme samog I. vaticanskog sabora (1869.-1870.) mnogi su biskupi iz Češke, Moravske, Slovačke i Hrvatske zahtijevali da se *štovanje* i stalna svetkovina sv. Braće proširi na cijelu Katoličku crkvu.

Ali, to će stvarno učiniti tek papa Leon XIII. god. 1880. svojom poznatom okružnicom „Grande munus”.¹⁴ Papa Leon XIII. se nadahnjuje ćirilometodskim djelom i ljubavlju prema slavenskim narodima i želi da „ojačaju u ispovijedanju prave vjere i prave pobožnosti prema Crkvi Isusa Krista i da svaki dan sve više i jače osjećaju kolika snaga proizlazi iz dobara Crkve za obitelj i za svu državu. . . Na kraju želimo. . . da se u svemu svijetu *mole* i da *zazivaju* Ćirila i Metoda, da sveta Braća svojom moćnom zaštitom kod Boga brane kršćansku vjeru na cijelom Istoku, da katolicima izmole ustrajnost, a odijeljenima želju za pomirenjem i slogom s pravom Crkvom”.¹⁵

Tu ćirilometodsku ideju papa Leon XIII. koristit će i u drugim svojim okružnicama koje je upravljao raznim kršćanskim Crkvama na Istoku.¹⁶ U „Praeclara gratulationis”, Leon XIII., nakon što je spomenuo izvorno jedinstvo, Crkve, pozvao je kršćanski Istok da to jedinstvo ponovno uspostavi, primjećujući da su, prije same podjele, svi kršćani Istoka i Zapada jednodušno priznavali rimskog biskupa kao nasljednika sv. Petra. Iznad svega on je priznavao vrijednost i dostojanstvo istočnjačkih tradicija, osiguravajući da će Rim uvijek priznavati prava i privilegije patrijarha i da će prihvatiti, kao zajedničko bogatstvo, njihove obrede i običaje. Na poseban način se još obratio slavenskim narodima, kojima su, od vremena Ćirila i Metoda, pape posvetili posebnu brigu, posebno u pitanjima tradicije i interesa za kulturu”.¹⁷

Izvorno jedinstvo Crkve jest ideal kojem teže svi pokušaji kršćanskih Crkava. Ono je ideal i rimskih Prvosvećenika i u tom radu oko približavanja i uklanjanja vjekovnih zapreka posebno mjesto zauzima primjer i način rada i propovijedanja solunske Braće.

„Oni su se — piše M. Lacko — kretali u kršćanstvu koje je živjelo *jedinstvo vjere* u pluralitetu tradicija, iako su se već tada počeli na horizontu nagomilavati oblaci teške krize. I život tih svetaca je još jednom rječito svjedočanstvo da je

13. Usp. LEON XIII, Grande munus. . . ; DOKUMENTI, 13-14.

14. Vidi DOKUMENTI, 13-22; R.F. ESPOSITO, Leone XIII e l'Oriente cristiano, Roma 1961, 618-620; Isti, Decreto sulle Chiese Orientali. Commento, Roma 1966, 19-22; M. LACKO, Cirillo e Metodio, Apostoli degli Slavi, Milano 1981, 11.

15. Grande munus. . . , DOKUMENTI, 21.

16. To su: Orientalium dignitas (1894.); Praeclara gratulationis (1894.); Provida Matris (1895.); Adiutricem populi (1895.); Satis cognitum (1896.); i Divinum illud (1897.).

17. M. LACKO, Cirillo e Metodio, Apostoli degli Slavi, Milano 1981, 12.

kršćanstvo unapređenje čovjeka. I misionarska aktivnost Ćirila i Metoda i njihovih učenika, ne samo da je doprinijela kvalitativnom poboljšanju ljudskih odnosa nego je pružila također i *sredstva* da bi narodno iskustvo, potaknuto od kršćanske poruke, proizvelo jednu kulturu i stvaralaštvo kršćanske predaje”.¹⁸

Koliko je papa Leon nastojao i trudio se oko približavanja i isticanja jedinstva i rada oko jedinstva dviju kršćanskih Crkava, vidi se iz samog programa njegovog pontifikata. Ciljeve i program svog djelovanja opetovao je i u enciklici „*Divinum illud*”, iz god. 1887., kad je „potvrdio da su ciljevi njegova pontifikata samo dva: prožeti kršćanskim načelima život i društvo; drugi, zauzeti se za ostvarenje kršćanskog jedinstva”.¹⁹

Papa je shvatio da je život i djelovanje svete Braće jasni *primjer* i *uzor* jednoga životnog procesa u kojem obje tradicije, istočna i zapadna, doprinose bogatstvu i jedinstvu Crkve Kristove. Oni su i poruka i poticaj svakom vremenu da ostvari jedinstvo dviju tradicija u „bogatstvu različitosti”, jer su oni ostali u punom zajedništvu s Crkvom u Rimu, kao i u punom zajedništvu sa svojom Crkvom-majkom, Crkvom u Carigradu. U njihovom djelu i u njihovim misionarskim osobama ostvarilo se *živo jedinstvo* i integracija dviju tradicija, u jedinstveni eksperiment – bogoslužje na narodnom – *slavenskom jeziku*, i to unutar okvira i jurisdikcije Zapadne, Rimske crkve!

I nije, možda, bez utemeljenosti pretpostavka ili tvrdnja, da Leon XIII. ne bi došao do takvih dometa, da, planom Božje providnosti, nije bio upoznat s djelovanjem i misionarskim uspjesima svete Braće, te zalaganjem čeških, moravskih i hrvatskih biskupa, osobito J.J. Strossmayera, koji je bio čak i osobni prijatelj s rimskim biskupom.

Nažalost, prilike i događaji na početku 20. st. onemogućili su normalan razvoj i prosljeđivanje Leonovog plana i rada. Usprkos nastojanjima Benedikta XV., koji je osnovao Papinski institut za istočne studije (1917. god.), enciklike „*Rerum Orientalium*” Pija XI. (1928.), promulgacije Istočnog kodeksa 1957. god. za vrijeme pape Pija XII., tek će noviji pape okrenuti i započeti pisati jedno novo poglavlje u povijesti dviju Crkava, i to baš uzimajući primjer i uzor u solunskoj Braći. To poglavlje jest poglavlje dijaloga, otvorenosti i uzajamnih susreta, i to na najvišem nivou i sa svom ozbiljnošću.

Dijalog i međusobnu otvorenost inaugurirao je sam papa Ivan XXIII., a II. vat. sabor je to u svojim dokumentima i službeno prihvatio i potvrdio. Pontifikat Pavla VI. „ne samo da je osigurao napredak i produbljivanje svih ustanova Ivana XXIII. nego ih sve prihvatio, i to iz njihova, razbacanog ustrojstva, da bi im podario arhitektonsko i juridičko mjesto, koje ih, s jedne strane, počašćuje, a s druge strane, pruža im mogućnost da nadvise opasnost fragmentarnosti, da bi im dao moć kontinuiteta”.²⁰

18. Isto, 16.

19. R.F. ESPOSITO, Decreto, 30; usp. ASS, vol. 29, 644-645.

20. R. F. ESPOSITO, Decreto, 39.

Načela dijaloga i teme o kojima se može raspravljati izložio je papa Pavao VI. u svojoj okružnici „Ecclesiam suam” iz 1964. god. (6. VIII.) naglašavajući princip koji ga vodi, tj. da promatramo i „uočimo prije svega ono što nam je zajedničko, prije nego zapazimo ono što nas dijeli. . . Reći ćemo još više: da smo o tolikim različitim točkama, koje se odnose na predaju, na duhovnost, na kanonske zakone, spremni proučavati kako bismo zadovoljili zakonitim željama braće koja su, još i sad, od nas odijeljena. . . Ali, imamo i to reći, da nije u našoj moći da prijedemo preko cjelovitosti vjere i preko potrebe ljubavi”.²¹

Govoreći o Dekretu za Istočne crkve i samom shvaćanju Katoličke crkve da „obredi” ostaju vrednota koja se mora zadržati i sačuvati pod svaku cijenu, R. F. Esposito rado govori o vremenu i djelovanju svete Braće. „Mislimo na epopeju svete braće Ćirila i Metoda, koji su, evangelizirajući Slavene, izazvali prvu veliku raspravu o 'obredima', jer su oni, slijedeći staro Pavlovo rješenje, stvorili za svoje vjernike liturgiju i tradiciju koje nisu bile ni bizantinske niti latinske, nego je bila upravo prikladna za njih – bila je *slavenska*. Time su izazvali skandal i morali su se braniti pred Velikim svećenikom u Sv. Petru”.²²

Ali, potpunu rehabilitaciju i uzdizanje njihovog djelovanja i modela za cijelu Crkvu ostvario je prvi papa slavenske krvi, Ivan Pavao II. Sam je priznao, u govoru sudionicima međunarodnog simpozija o zajedničkim, kršćanskim korijenima europskih naroda, držanom god. 1981. u Rimu (3.-7. XI.) da je „onaj uzvik koji mu je spontano proizišao iz srca na nezaboravni dan. . ., kad je započeo svoju pontifikalnu službu, nije ništa drugo nego odjek one želje koja je tjerala Ćirila i Metoda da se suoče sa svojom evangelizatorskom misijom. 'Otvorite, širom rastvorite vrata Kristu. Ne bojte se prihvatiti Krista i podložiti se njegovoj moći. . .’”²³

Ta želja i vrednovanje misijskog rada i značenja za europske narode dolazi do vrhunca 31. XII. 1980., kada apostolskim pismom „Egregiae virtutis” proglašava solunsku Braću, uz Benedikta, nebeskim *suzaštitnicima* cijele Europe.

Time se na divan način dovršava proces integracije i nedjeljivog gledanja na cijeli europski kontinent, koji se prostire od Atlantika do Urala, i u kojem je kršćanstvo 'istočnog i zapadnog obreda', jedan od najčvršćih temelja i stoji i danas kao stup nacionalnog i kršćanskog identiteta. Tako je cijela Europa, kako piše Ivan Pavao II., „geografski i općenito gledana. . . plod tako reći dvaju tokova tradicija na koje se nadovezuju i dva različita oblika kulture što se, dakako, uzajamno dopunjuju. Sveti Benedikt je osobito oblikovao zapadnu i srednju Europu. . . On se nekako nalazi na čelu one kulturne struje koja proistječe iz Rima, sjedišta nasljednika svetog Petra. A sveta solunska Braća predstavljaju najprije drevnu grčku kulturu, te susljedno značenje Carigradske crkve i istočne predaje,

21. Isto, 40; usp. Enc. e Discorsi, III, pp. 321-322, n. 61.

22. R. F. ESPOSITO, Decreto, 90.

23. M. LACKO, Cirillo e Metodio, 163-164.

što je sve tako duboko opečatilo duhovnost i kulturu tolikih naroda i zemalja Istočne Europe”.²⁴

U neumornom i nepokolebljivom misionarskom služenju svete Braće, koje je izvršeno po nalogu i u jedinstvu s Crkvom u Carigradu, i u jedinstvu i po odobrenju i potvrdi Rimske crkve, pokazuje se njihova velika ljubav za Crkvu – Crkvu Kristovu, koja je *jedna, sveta, apostolska i katolička*.

Iz njihovoga evangelizatorskog djela Crkva i danas uči i „prihvaća još dublje da je evangelizacija milost i samo njezino poslanje; njezin najdublji identitet. Ona opstoji da bi naviještala – napisao je Pavao VI. – tj. da bi propovijedala i poučavala: da bi bila kanal dara milosti; da bi pomirivala grešnike s Bogom; da bi ovjekovječivala žrtvu Kristovu, u svetoj misi – koja je spomen Kristove smrti i njegovoga slavnog uskrsnuća”.²⁵

Dakle, Ćiril i Metod nisu samo svojim životom, neumornim radom i primjerom koji su dali, *primjer i uzor* apostolskog žara u jedno određeno, prošlo vrijeme i ograničeni na određenom zemljopisnom prostoru. Oni su i danas, i bit će to uvijek i „trebalo bi da budu primjer u pronalaženju i hodanju putem da se obnovi jedinstvo već dugo narušeno. Neka budu i zaštitnici kod Boga i zagovornici uspjeha u svim naporima da se uspostavi jedinstvo”, kako priželjkuje M. Lacko.²⁶

I kao što su bili *veza, most* između Istoka i Zapada u 9. stoljeću, mogu to biti i danas. Neka to budu i krajem 20. st. kad se kršćanstvo intenzivno priprema da, jedinstveno i snažno, zakorači u treće tisućljeće kršćanstva i naviještanja Radosne vijesti vakom čovjeku i svakom narodu! Tako će, još jednom, snažno doći do izražaja i ostvarenja ono što je za njih rekao papa Pio XI., u apostolskom pismu „*Quod sanctum Cyrillum*” (13. II. 1927.), a koje je upravljeno biskupima Češke, Slovačke i Jugoslavije: „Oni su bili *'Orientis filii, patria byzantini, gente Graeci, missione Romani, apostolatus fructibus Slavi*”.²⁷

Apostolsko pismo Ivana Pavla II. „Euntes in mundum” (25. I. 1988.)

Već je 1963. god. papa Ivan XXIII. u apost. pismu „*Magnifici eventus*” pisao: „Zaista, za pojedine narode nema ničega spasonosnijeg, niti se veličinom dobročinstva može dogoditi što značajnije, nego kada, – uz svijetle zrake sunca pravde – zasja narodima svjetlo evanđelja (usp. 2 Kor 4,6), i tako kršćanska država dobije novi podmladak. . .”.²⁸

24. Dokumenti, 54.

25. Propovijed Ivana Pavla II. u bazilici sv. Klementa u Rimu (14. II. 1981.) usp. M. LACKO, Cirillo, 161.

26. Isti, I santi Cirillo e Metodio. . . ; u AA. VV. The Common, II, 37-42.

27. AAS XIX (1927), p. 95.

28. Dokumenti, 28.

Tu spasonosnu stvarnost i najznačajniji događaj u povijesti jednog naroda želio je istaknuti i papa Ivan Pavao II. kada je u siječnju prošle godine napisao apost. pismo „Euntes in mundum” (koje je objavljeno tek 23. III. 1988.) i time izrazio radost i čestitku zbog 1000-te godišnjice pokrštenja Kijevske Rus', tj. naroda Ukrajine, Rusije i Bjelorusije. To je posljednja u lancu proslava koje su slavenski narodi, u posljednje vrijeme obilježili. I sve se te proslave nadahnjuju životom i djelovanjem solunske Braće i vuku neke zajedničke korijene ukoliko se kod sviju uvriježila liturgija na narodnom, slavenskom jeziku! Jer, „njihovom zaslugom participiraju na dostojanstvu i kršćanskom imenu ne samo Moravljani nego i Slovaci i Slovenci, i Česi i Poljaci, i Hrvati i – djelovanjem njihovih učenika – Srbi, Makedonci, Bugari i – djelovanjem ovih – Ukrajinci, Rusi i Bijeli Ruteni”.²⁹

Doista, iz Bugarske se djelovanje učenika sv. Ćirila i Metoda i samih učenika Klementa i Angelarija Ohridskog proširilo na područje Rumunjske, Transilvanije, Moldavije i doprlo do samog Kijeva i današnje Ukrajine i Bjelorusije. I u širem smislu sveti Ćiril i Metod su, i s pravom, „promatrani i smatrani od svih Slavena, očevi njihovog kršćanstva i njihove kulture”.³⁰

Papa Ivan Pavao II., nadovezujući se na život i djelovanje svete Braće, te njihovih učenika i učenika samih učenika, govori o onoj posebnoj „slavenskoj inkulturaciji evanđelja i kršćanstva.” koje je stiglo do same kijevske Rus', kada se ostvarila „punina vremena” (Gal 4,4).³¹

Što se tiče samog papinskoga apostolskog pisma, može se vidjeti i odmah zapaziti da Papa polazi od onog što je temeljno i što nam je zajedničko, da bi ekumenski usmjerio obje Crkve i pokazao pravac zajedničkog djelovanja i razmišljanja. Polazi od činjenice *krštenja*, pokrštenja i sakramentalne milosti koja obuzima pojedince i čitave narode i čini ih dionicima one velike obitelji – Kristove Crkve na zemlji i na nebu. To je, na neki način, „razmišljanje o spasonosnom otajstvu krštenja, davajući posebnu pažnju bizantinskom obredu tog sakramenta i naglašavajući simboličko-teološko bogatstvo te stvarnosti”.³²

Papa, u prvom dijelu, na poseban način, izražava pohvalu i zahvalnost Bogu – „Ocu, Sinu i Duhu Svetom, što je pozvao na vjeru i milost sinove i kćeri mnogih naroda i plemena i koji su prihvatili kršćansku baštinu po krštenju koje je obavljeno u Kijevu. Oni pripadaju prije svega ruskom, ukrajinskom i bjeloruskom

29. PAVAO VI, *Antiquae nobilitatis decora*; u Dokumenti, 42; usp. još V. PERI, *Bisanzio, Roma e i popoli slavi. I reciproci rapporti dell' epoca foiziana all' inizio delle Crociate*, u *The Common*, II, 51-62; M. LACKO, *I santi Cirillo e Metodio*, u *The Common*, II, 37-42.

30. M. LACKO, *I santi Cirillo*, 40; usp. još J. VODOPIVEC, *L'unita nel pluralismo: incontro tra due Tradizioni, orientale e occidentale, nell' opera dei Santi Cirillo e Metodio*, u *The Common*, II, 213-223 (222).

31. Usp. *Euntes in mundum*, II, 3.

32. Card. J. WILLEBRANDS, *Predstavljanje „Euntes in mundum” javnosti*. Vidi *L'Oss. Romano* (23. III. 1988.), str. 1.

narodu, u istočnim krajevima europskog kontinenta. Pomoću služenja Crkve, koje je započelo krštenjem u Kijevu, ta kršćanska baština je stigla i preko Urala, čak do mnogih naroda sjeverne Azije i sve do obala Tihog oceana, pa čak i dalje. Uistinu, sve do nakraj zemlje raširio se njihov glas" (usp. Ps 18,5; Rim 10,18).³³

Još je jedna značajka važna i nju Papa na osobiti način naglašava. Sve te povijesne događaje na kraju 10. st. treba gledati i promatrati u jednom novom ozračju i vidokrugu. Treba ih gledati i vrednovati u *duhu vjere* i *očima vjere*. Sam Papa piše u vezi s tim: „Sjećamo se tog događaja na način mišljenja koji je vlastit Crkvi Kristovoj, tj. u *duhu vjere*. . . Kijevska Rus' je ušla u ustrojstvo spasenja i postala je sama dionik tog sklopa. Njezinim pokrštenjem započeo je jedan novi val svetosti. I to je postao vrlo značajan trenutak u misionarskom zauzimanju Crkve: jedna nova, vrlo važna etapa u razvoju kršćanstva”.³⁴

Doista, misionarsko zauzimanje Kristove Crkve jest temelj i izvor svake djelatnosti. Crkva je neprestano obuzeta željom i obavezom da doprinese kako bi svako ljudsko biće, čitavi narodi, došli u kontakt s posljednjom Istinom, tj. sa samim Isusom Kristom, koji je jedini „Put, istina i život" (Iv 14,6).

I tu misionarsku, evangelizatorsku dimenziju Crkve ističe i sam naslov apostolskog pisma. U vezi s tim naslovom zgodno primjećuje M. Rizzi: „Sam početak apostolskog pisma 'Euntes in mundum' . . . sadrži u sebi prostorni elemenat (in mundum) i dinamički elemenat (euntes), koji, čini se, želi naglasiti širiteljski zanos samog kršćanstva, koji je karakterizirao evangelizaciju istočne Europe u 10. stoljeću”.³⁵

U *drugom dijelu* pisma Ivan Pavao II. rekapitulira povijest evangelizacije Kijevske Rus'. Započinje svetopisamskim izričajem iz poslanice Galaćanima: „Kada dođe 'punina vremena', odasla Bog Sina svoga, rodena od žene" (4,4).³⁶

Tu dolazi do izražaja kršćanska istina i uvjerenje da je Bog gospodar povijesti i da On ravna tijekom ljudskih događaja i poziva pojedince i narode da se uključe i odgovore *pozivu* koji im upravlja i tako ulaze u zajedništvo s njegovim sinom Isusom Kristom. Ali, Papa ne propušta da istakne i doprinos i odgovor čovjeka i pojedinih skupina i čitavih naroda u ostvarivanju Božjeg plana spasenja i suradnje i pospješivanja samog plana otkupljenja. Zato Rimski biskup, govoreći o *punini vremena*, potvrđuje da ona „dolazi od Boga, ali nju pripravljavaju ljudi i dolazi po ljudima i preko samih ljudi. To vrijedi za 'puninu vremena' u općoj ekonomiji spasenja, koja i sama, posjeduje ljudsku uvjetovanost i samu svoju konkretnu povijest”.³⁷

33. Euntes in mundum, I, 1.

34. Isto, I, 2.

35. M. RIZZI, La chiamata alla Fede e alla grazia dei Popoli della Rus' di Kiev, u L'Oss. Romano (25. III. 1988.), 1. 4 (1).

36. Euntes in mundum, II, 3.

37. Isto, 3.

Ta daleka priprava, koja prethodi 'punini vremena' u kojem je knez Vladimir spremno prihvatio Radosnu vijest 988. god. jest Božji poziv, odaziv i djelovanje solunske Braće i rad, njih i njihovih učenika, među slavenskim narodima. Zato Papa i govori o „posebnoj, slavenskoj inkulturaciji evanđelja i kršćanstva, koja se nadovezuje na veliko djelo svetih Ćirila i Metoda. . . Takva baština postala je vrlo brzo pristupačna velikom mnoštvu istočnih Slavena i mogla je biti još lakše prihvaćena, jer je njezino prenošenje, već od početka, potpomognuto od djela dvojice svete Braće iz Soluna. Sveto pismo i liturgijske knjige došle su iz kulturnih religioznih središta Slavena koji su već prihvatili liturgijski jezik koji su oni uveli”.³⁸

Podsjećajući se djela sv. Ćirila i Metoda, Ivan Pavao II. ne propušta naglasiti povijesnu činjenicu da je pokrštenje istočnih Slavena proces koji je već započeo mnogo ranije, u 9. st. I za sve te pokušaje treba odati priznanje Crkvi u Carigradu, koja je već za Focija slala misionare u te krajeve.³⁹

Tek u 10. st. opaža se veći zamah u misionarskoj djelatnosti Crkve. Apostolsko pismo nastavlja: „. . . tijekom 10. st. kršćanska je vjera započela prodirati u te krajeve zahvaljujući misionarima, koji su dolazili, ne samo iz Bizanta nego također iz područja susjednih zapadnih Slavena – koji su slavili liturgiju na slavenskom jeziku, prema obredu koji su uspostavili sveti Ćiril i Metod – i iz područja latinskog Zapada. I kao što svjedoči stara *Kronika*, tzv. 'Nestorova kronika' („Povest Vremennykh Let”) već je 944. postojala u Kijevu kršćanska crkva, posvećena proroku Iliji”.⁴⁰

I nije ništa čudno da Rimski biskup govori i o doprinosu Zapadne crkve u misionarskom djelu koje se posebno razvilo u 10. stoljeću. Pritom valja naglasiti da je „bizantinska Crkva u ono vrijeme bila još u punom jedinstvu s Rimom”.⁴¹ Dakle, prema riječima samog Pape „punina vremena za pokrštenje naroda Rusije dogodila se. . . na kraju prvog tisućljeća, kada je *Crkva bila nepodijeljena*. . . Bog je htio da *Majka Crkva*, vidljivo *ujedinjena*, prihvati u svoje krilo, već bogato narodima i plemenima, i to u trenutku misionarskog širenja, bilo na Zapadu, bilo na Istoku, tu svoju novu kćer, rođenu na obalama Dnjepra. Bila je to nepodijeljena Crkva, Istoka i Zapada, koja je prihvatila i pomogla kijevsku Crkvu”.⁴²

Doista, Europa u 10. st. pokazuje jaki *misionarski* zamah i aktivnost. M. Maccarrone naziva upravo Europu, na kraju 10. st. 'misionarskom Europom', koja je širila granice kršćanstva, s jedne strane, prema sjevernim, germanskim naro-

38. Isto, II, 3.

39. Usp. n. 4. apost. pisma „Euntes in mundum. Sam Focije, u pismu spominje da je „narod po imenu Rhos prihvatio Biskupa”; Ep. I, 13; PG 102, 736-737.

40. EUNTES IN MUNDUM, II, 3. Vidi još G.K. PIOVESANA, *Il Millennio – La chiamata sacramentale dei Popoli della Rus'*, u Oss. Rom. (30. III. 1988.), 1,4; M. MACCARRONE, *La conversione della Rus' di Kiev e l'Europa cristiana*, u L'Oss. Romano (17. IV. 1988.) 1,6.

41. Euntes in mundum, II, 3.

42. Isto, II, 4.

dima (Danska, Švedska, Norveška i Island), a s druge strane, prema sjevernim i istočnim Slavenima. . . Postojala je tada i prevladavala je koncepcija (mišljenje) da svi narodi Europe sačinjavaju CHRISTIANITAS, shvaćena kao zajednica svih kršćana i evangelizacija se vršila preko klerika i redovnika, koji su se obraćali barbarskim narodima, vođeni Kristovim nalogom. Pape su sudjelovali u tom golemom djelu koje se izvršavalo posebno od polovice 10. stoljeća".⁴³

Sama princeza Olga, koja se pokrstila vjerojatno 955. god. zatražila je 959. godine pomoć od njemačkog cara Otona I., da bi se pospješila evangelizacija i organizacija mjesne Crkve u Kijevu i kijevskoj državi. Oton I. izabrao je u Frankfurtu i dao zaređiti za biskupa redovnika Libuta, iz samostana sv. Albana u Mainzu. Ali, on umre ubrzo (958. god.). Zatim je zaređen Adalbert, iz samostana sv. Maksimina, iz Trieria, koji je i stigao u Kijev 961. god. I on je doista *prvi* kijevski biskup.⁴⁴

Ipak, ti pokušaji i nastojanja sa Zapada nisu donijeli velikog ploda. Adalbert je brzo napustio Kijev, a neki njegovi sudrugovi mučenički su posvjedočili svoju vjernost Kristu. Tako je mučenička krv pripremila tlo za pokrštenje koje će se ostvariti 988. godine! Zato i sam Ivan Pavao II. naglašava i ističe zasluge Istočne crkve u djelu pokrštenja kneza Vladimira i Kijevske Rus'. On zaključuje: „Bi tako da je nova Crkva u Rus' crpla od Carigrada cjelokupnu baštinu kršćanskog Istoka i čitavo bogatstvo koje su joj vlastite na teološkom, liturgijskom, duhovnom polju: u crkvenom životu i u umjetnosti. Ipak, bizantinski karakter te baštine bio je već od početka prenesen u *jednoj novoj dimenziji* – jezik i slavenska kultura postali su novi kontekst za ono što je dotada nalazilo vlastiti bizantinski izražaja u prijestolnici Istočnoga Carstva i na cijelom području koje mu je bilo pripojeno kroz stoljeća".⁴⁵

Prema tome, vidi se da je pokrštenje, ostvareno koncem 10. stoljeća, rezultat jedne i druge Crkve. Zapravo, to je plod *Majke-Crkve*, koja je u to vrijeme „vidljivo ujedinjena” i ona je primila „novu kćer, rođenu na obalama rijeke Dnjepra”.⁴⁶

Papa ni ovdje ne gubi iz vida činjenicu i povijesnu stvarnost, da je tada, usprkos jedinstvu Crkve, ipak postojala određena različitost. Postojala su dva oblika i načina ostvarivanja i shvaćanja Crkve. Postoji Zapadna, Rimska crkva, postoji Istočna, Carigradska crkva, i to „svaka razvijena prema vlastitim teološkim predajama, disciplinskim, liturgijskim, i čak, sa značajnim razlikama. Ali,

43. M. MACCARRONE, nav. dj., 6.

44. Vidi M. MACCARRONE, La conversione. . . 6. Naprotiv, D. GELSI, u svom članku Riflessioni sulla riforma della liturgia bizantina presso i Russi: l'ambiente moscovita nel XV-XVII secolo, u The Common, 267-276. pretpostavlja, i čak tvrdi da je možda „prvi nadbiskup Kijeva, Mihael, bio Bugarin (oko 990. god.) (267). Usp. još P. KOVALEVSKY, Histoire de Russie et de l'URSS, Paris 1970, 56 sl.

45. Euntes in mundum, II, 3.

46. Isto, II, 4.

ipak, opstojalo je *puno zajedništvo* između Istoka i Zapada: između Rima i Carigrada, s uzajamnim odnosima. I bila je to nepodijeljena Crkva Istoka i Zapada koja je prihvatila i pomogla Crkvu u Kijevu".⁴⁷

U trećem dijelu Papa govori o divnoj plodnosti, osobito u kulturnom i duhovnom životu koji je nastao i razvio se iz susreta kršćanskih otajstava i samog ljudskog duha i njegove aktivnosti među Slavenima. Taj susret je pospješen i ubrzan liturgijskim jezikom – *slavenskim jezikom* u liturgiji i drugim oblicima pobožnosti i crkvenog života. Tako je započeo, prema riječima samog Pape „jedan dugi, povijesni proces u kojem se razvija i širi izvorni *bizantinsko-slavenski oblik kršćanstva* u životu same Crkve i društva; u životu Naroda, koji se nalaze u njemu, kroz stoljeća, a i danas, temelj vlastitoga duhovnog identiteta".⁴⁸

Krštenje i pokrštenje jednog naroda poistovjećuje se sa *sijanjem*, bacanjem sjemena Božje riječi, Radosne vijesti, koja će rasti poput gorušičina zrna (Mt 13,31-32) i donijeti obilate plodove. Ti plodovi će se očitovati u posebnim pobožnostima, specifičnim za slavenske narode, kao npr.: pobožnost prema Muci i patnji Kristovoj, zatim u raznim oblicima monaškog života te u raznim oblicima crkvene umjetnosti.⁴⁹

U četvrtom dijelu, koji se može smatrati odlučnom prekretnicom, daju se snažni zamah i novi poticaji i nadahnuća ekumenskom pokretu. Nadahnjujući se na ćirilo-metodskoj baštini i slavenskoj inkulturaciji kršćanstva, normalno je da Papa Slaven istakne važnost „ekumenskog dijaloga koji je u tijeku, uočavajući, još jedno, da taj dijalog s pravoslavnim Crkvama ima posebne karakteristike".⁵⁰

Te karakteristike su vrlo važne u današnjim ekumenskim naporima i treba voditi računa o njima. Ivan Pavao II. posvjećuje činjenicu da se upravo, „zahvaljujući ćirilo-metodskoj baštini” – u Kijevskoj Rus’ – „ostvario susret između Istoka i Zapada: susret naslijeđenih vrednota s onim novim. I elementi kršćanske baštine prodrli su u život i u kulturu onih naroda. Oni su dali inspiraciju književnom, filozofskom, teološkom i umjetničkom stvaralaštvu oblikujući jedan sasvim izvorni vid europske kulture, ili, još volje, jednostavno ljudske kulture".⁵¹

Taj se susret dogodio dok je Crkva bila ujedinjena, jedinstvena. I sama proslava tisućljeća kršćanstva među istočnim Slavenima ne može a da „ne upali još jače želju za punim zajedništvom u Kristu sestrinskih Crkava (Bizanta i Rima m.o.!) i da nas potakne da se poduzmu nova istraživanja i da se učine novi koraci da se ono pospješi. Ta godišnjica nije samo povijesno sjećanje. . . nego je tako-

47. Isto, II, 4.

48. Isto, III, 5.

49. Usp. Euntes in mundum, III, 5.7.8.

50. Kard. J. WILLEBRANDS, Predstavljanje apos. pisma u L'Oss. Romano (23. III. 1988.), 6.

51. Euntes in mundum, III, 6.

der, i iznad svega, poticaj da upravimo svoju pastoralnu i ekumensku osjetljivost od prošlosti prema budućnosti: da učvrstimo svoju nostalgiju za jedinstvom i pojačamo svoju molitvu".⁵²

Papa uvodi jedan novi pojam – pojam *nostalgije*, želje, težnje i sjete za jedinstvom, jedinstvom dviju najbrojnijih i najbližih Crkava – *sestrinskih* Crkava, koje su danas odlučne da ponovno nadu *zajedništvo* oko euharistije i da ostvare posljednju Kristovu želju: „...da svi budu jedno“ (Iv 17,21).

Osim toga, Ivan Pavao II. gaji nadu i očekivanje da će jedan takav događaj, kao što je to spomen pokrštenja cijelih naroda, koji „stoji na početku njihova novog života u Duhu Svetom, doprinijeti da se požuri (ubrza), s pomoću Božjom, i čas njihova potpunog pomirenja i čas 'poljupca mira', koji će se uzajamno izmijeniti kao plod zrele odluke; koji je nastao u slobodi i u dobroj volji, i u izvornom duhu – duhu koji je prožimao nepodijeljenu Crkvu, – koja je obilježena kršćanskim genijem svetih Ćirila i Metoda".⁵³

Krštenje jest i ostaje „sakramentalni vez jedinstva među svima koji su njime preporođeni“ (UR, 22). Ono smjera k cjelovitom ispovijedanju vjere, k cjelovitom ucjepljenju u euharistijsko zajedništvo. Ivan Pavao II. polazi upravo od te točke, ponavljajući poznatu istinu da je „prvi izvor takvoga zajedništva milost krštenja: preko krštenja mi ulazimo u jedinstvo Crkve koja je raspršena po cijelom svijetu: u jedinstvo koje je htio i koje je osnovao Krist i koje je, usprkos razlikama i poteškoćama, ostalo bitno na snazi u razdoblju prvih deset stoljeća".⁵⁴

Iako je krst, sakrament krštenja, bitno elemenat, sakrament jedinstva, onda je i proslava tog događaja i *prilika* da se osjeti jača želja i dadne novi zanos i zamah radovima oko jedinstva. Sv eto treba biti potpomognuto i osnaženo onim bogatim *iskustvom* – iskustvom punog zajedništva kroz prvih 10 stoljeća, kada su se ipak skladno upotpunjavale univerzalne i partikularne dimenzije Crkve i kad se jedinstvo pokazivalo jače od različitosti i kad su obje Crkve sačuvale cjelovitim depozit kršćanske vjere.

Upravo to iskustvo daje nadu i budi nove želje – želje za bržim koracima prema jedinstvu. Ono treba, prema Ivanu Pavlu II., biti „za nas i za naše ekumenske napore, svjetlo, ohrabrenje i neprestana točka gledanja".⁵⁵

Jedinstvo vjere, života i djelovanja, svjedočenja i rasta jest *evanđeoski zahtjev* koji nijedna Crkva danas, a i ubuduće, ne smije obezvrijediti. I apostol Pavao nas neprestano opominje: „Jedan je jedini Gospodin, jedna jedina vjera i jedno jedino krštenje“ (Ef 4.5).

52. Isto, IV, 9.

53. Isto, IV, 9.

54. Isto, IV, 11.

55. Isto, IV, 11.

Peti dio apostolskog pisma želi pobliže objasniti odnos i uzajamnu povezanost između jedinstva Crkve i jedinstva čitavoga europskog kontinenta. Cijelom kontinentu dalo je snažan kulturni pečat kršćanstvo. Papa utvrđuje činjenicu da je Europa kršćanska u samim svojim korijenima. I dva oblika crkvene predaje, zapadni i istočni – dva oblika kulture – uzajamno se upotpunjuju kao dva 'plućna krila' jednog istog organizma.⁵⁶

Govoreći o jedinstvu, Papa ponovno gleda primjer i djelovanje solunske Braće. Činjenicu da su oni sinovi Bizanta, poslani od Istočne crkve na Zapad, i djelujući na teritoriju koji je spadao pod jurisdikciju rimskog biskupa, Papa naziva „ekumenskim proroštvom“. „Njihova apostolska intuicija *zajedništva* u Crkvi danas se shvaća sve dublje; u ovom vremenu sve veće nostalgije za jedinstvom svih kršćana i za ekumenskim dijalogom“.⁵⁷

Ali Ivan Pavao II. ide čak i dalje! U sve većim političkim i ekonomskim strujanjima za jedinstvom čitave Europe on vidi više *rezultat* duhovnog procesa koji započinje i ima jedinstveni *izvor*. Taj izvor jest zajednička kršćanska baština i otkupiteljsko djelo Isusa Krista. On piše: „Ta stvarnost, to djelo Kristovo ima danas svoj posebni odražaj u živoj nostalgiji čovječanstva za jedinstvom i općim bratstvom“.⁵⁸

Stoga, kršćani kao pojedinci, a i Crkva kao zajednica, nose veliko breme odgovornosti i trebaju prepoznati „znakove vremena“ i blagovremeno ih ostvarivati i odgovoriti na njih u određenom trenutku.

Tako će se učvrstiti i *mir* među narodima i mir u cijelom svijetu. To je posebno važno danas i stoga Europa treba da u tome prednjači i ona nosi veliku odgovornost. I sam njezin *poziv*, poslanje, jest da se brine za mir u cijelom svijetu, jer je „nastala, rođena na kršćanskim temeljima“.⁵⁹

I na kraju, u šestom dijelu, Papa daje oduška svojoj slavenskoj duši, duši koja je na poseban način pobožna i očekuje snažnu pomoć od Marije, Kristove Majke i Majke cijele Crkve. Sam naslov je značajan: „Ujedinjeni u radosti zbog ti-sućljeća s Marijom, Majkom Isusovom“!

56. Isto, V, 12. Cijeli pontifikat Ivana Pavla II. prožet je mišlju i nastojanjem da se uspostavi i istakne jedinstvo kršćanske Europe, koju sačinjavaju dvije tradicije; dvije Crkve, Istočna i Zapadna. To ga je navelo da god. 1980. i proglasi sv. Ćirila i Metoda suzaštitnicima Europe; a to je istakao i u glasovitoj homiliji u Gnieznu (3. VI. 1979.), na završetku tri naestogodišnje proslave 1000-te godišnjice pokrštenja Poljaka (966.-1966.-1979.). Kao plod te homilije može se smatrati i simpozij u Rimu (3.-7. XI. 1981.) „Colloquium Internationale de communibus radicibus Christianis Nationum Europaeorum“, koji su, zajednički, organizirali Pontificia Universita Lateranense i Ka. Univerzitet iz Lublina, Poljska; vidi *The Common Christians roots*. . . I-II, Firenze 1982.

57. *Euntes in mundum*, V, 12.

58. Isto, V, 13.

59. Isto, V, 13.

Osim tih vidova, događaj tisućljeća je za Papu i „izvor radosti i utjehe u Duhu Svetom”.⁶⁰ On ga povezuje s jednom drugom proslavom – proslavom koja je bila u tijeku u krilu Katoličke crkve. Povezuje 1000-tu godišnjicu, koju slavi Ruska pravoslavna Crkva, kao dostojna nasljednica baštine Kijevske Rus', sa samom proslavom marijanske godine (1987.-1988.).

No, to ima i svoje posebne razloge. I Papa to objašnjava: „. . . posebni izražaj našeg jedinstva i sudjelovanja u proslavi tisućljeća pokrštenja (Kijevske) Rus'; kao također i žarka želja zajedništva sa sestrinskim Istočnim crkvama sačinjava i samo proglašenje marijanske godine, kako je to izričito rečeno i u okružnici 'Redemptoris Mater'”.⁶¹

Doista, jedna od točaka koje su nam zajedničke, gotovo identične i gdje se obje Crkve susreću jest pobožnost, *štovanje Bogorodice* – koja je osobito štovana i čašćena u Istočnoj crkvi. I stoga se, na kraju, Ivan Pavao II. pita: „Zašto, dakle, ne bismo gledali u Nju, kao našu *zajedničku Majku* koja moli za jedinstvo Božje obitelji i koja svima 'prethodi' na čelu duge povorke svjedoka vjere u jedinog Gospodina, Sina Božjega, začeta u njezinu djevičanskom krilu po Duhu Svetom?”⁶²

Z a k l j u č a k

Nalazeći se na kraju drugog tisućljeća kršćanstva, katolička, Rimaska crkva s velikom radošću i osjećajem zahvalnosti prema Bogu Svemogućemu sudjelovala je u proslavi tisućljeća kršćanstva u ruskim, slavenskim zemljama.

Tome je osobito doprinijelo apostolsko pismo pape Ivana Pavla II. „Euntes in mundum” upućeno sestrinskoj Moskovskoj pravoslavnoj crkvi, kao i poruka „Magnum baptismi donum”, upravljena ukraljinskim katolicima (14. II. 1988.).

Upravo taj drugi dokument svete Stolice, objavljen baš na spomendan sv. Ćirila i Metoda, kao i svijest Ivana Pavla o Ćirilometodskoj baštini, prisutnoj u slavenskim narodima (što je on već izrazio u „Egregiae virtutis” 1980; zatim u „Slavorum apostoli” 1985., i na poseban način u „Euntes in mundum” 1988.!) pokazuje i želi istaknuti ogromni, gotovo neprocjenjivi doprinos svete solunske Braće u djelu pokrštenja svih slavenskih naroda. Svi ti dokumenti uzdižu *znakovitost i proročansku vrijednost* njihova života i djelovanja za Crkvu *danas!*

Pokrštenje slavenskih naroda, koje je započelo već sredinom 7. st. i u kojem prednjače Slovenci i Hrvati, nastavilo se sve do 14. stoljeća. Ipak, odlučujući korak jest pokrštenje kneza Vladimira i Kijevske Rus' 988. godine.

60. Isto, VI, 14.

61. Isto, VI, 16.

62. Isto, VI, 16; Okružnica Redemptoris Mater, II, 30: AAS 79 (1987), 402; Dokumenti 85 (KS), Zagreb 1987, 60.

Krštenje i sakramentalna milost krštenja postali su *kvasac jedinstva* i doprinijeli su da se pojedini narodi i plemena uključe u veliku obitelj – obitelj Crkve Kristove i u jedinstveni europski kontinent.

Promatrajući taj proces pokrštenja, ne može se zapostaviti i ispustiti iz vida providnosno djelovanje i primjer solunske Braće. Poslani od carigradske Crkve, radeći na Zapadu, uveli su u liturgiju narodni – *slavenski jezik*. Tako su oni otvorili širom vrata gotovo svim narodima i plemenima velikog slavenskog stabla. Uključili su u krug kulturnih, kršćanskih naroda mnoge ogranke slavenske obitelji. I kod svih počeci književnosti, kulture, umjetnosti polaze od tih datosti koje su nam Ćiril i Metod ostavili.

S druge strane, oni su djelovali u vrijeme dok je još Crkva Kristova bila *jedinstvena*, nepodijeljena. Znali su skladno uklopiti i pomiriti dvije predaje: dva načina teološkog izražavanja i duhovnosti. Tako su poslužili kao *most* koji je spasio i onemogućio da se potpuno razdvoje dvije Crkve u krizno vrijeme 9. stoljeća.

Zato su oni *preteče*, pioniri ekumenskog pokreta i zalaganja oko jedinstva Crkava. Ali, još više! Oni su danas *putokaz*, „ekumensko proroštvo” primjer i uzor apostolskog žara i nastojanja da se obje Crkve nađu u zajedništvu.

I s pravom Ivan Pavao II., veseleći se i čestitajući sestrinskoj, Moskovskoj, pravoslavnoj crkvi, visoko uzdiže primjer i uzor svete solunske Braće. On govori o posebnoj „slavenskoj inkulturaciji evanđelja i kršćanstva”, i želi da način i njihova vjernost i ljubav prema Crkvi postanu dio svijesti i nepropadljiva baština za obje Crkve, da bi se ubrzao put i hod prema uzajamnom jedinstvu i zajedništvu.

Tako će onaj bizantinsko-slavenski oblik kršćanstva nadovezati i skladno nadopuniti onaj zapadni, latinski i oba će oblika istaći i uzvisiti mnogostruko bogatstvo – *bogatstvo jedinstva u različitosti*. Tako će se jedino stići do zajedništva i jedinstva. A *zajedništvo* – zajedništvo vjere i zajedničko slavljenje euharistije – jest bilj i vrhunac crkvenog života i jedinstva.

I to je, konačno, *nostalgija*, želja i žarka molitva svih onih koji su po krštenju obilježeni Kristovom milošću. To je i evandeoski zahtjev. To je, konačno, i *obaveza*, posebno onih koji mnogo duguju primjeru i baštini svete solunske Braće, Ćirilu i Metodu!